

102335

GRÅTT: Dette gatebildet fra Petseri er i svart hvitt, men bortsett fra trærne og gruset ville det ikke ha tatt seg særlig annerledes ut i farger.

FOTO: ROLF BERNTSEN

HA i østerled

HAMAR: Hamar Arbeiderblads medarbeider Rolf Berntsen har sammen med ei gruppe fra Europabevegelsen i Hamar-regionen besøkt Estland og Latvia. Han var også en tur innom Russland. Hamar-gruppa har et godt kontaktnett i de tre landa. På grunn av det og at to av deltakerne på reisa berherker både estisk og russisk, fikk HA et godt innblikk i baltisk hverdagsliv. Resultatet av det kan du lese i en serie med reportasjer.

Babusjkaen og såpa

PETSERI: Den om lag 60 år gamle russiske bestemora, babusjkaen, sitter der med Lano-såpa i handa. I nytende drag ånder hun inn dufta av den gjennom innpakkingspapiet. Med et smil utbryter hun: – Den lukter like godt som såpa vi fikk da vi giftet oss.

TORGSAVG: Dette paret solgte egg og andre landbruksvarer på torget i Petseri.

FOTO: ROLF BERNTSEN

HA: ROLF BERNTSEN

Det blir nesten for mye for henne. Hun har fått to såper, én sjokolade, ett eple og 100 rubler. Særlig pengeseddelen volder henne bry. Den blir stor i forhold pensjonen hennes på 800-900 rubler (40-45 kroner) i måneden.

Per Martin Tvangsberg fra Hamar gir seg ikke. På russisk sier han overtalende at det er klart hun skal beholde pengene og alt det andre. Etter en del verving gir hun seg. Litt av motstanden er åpenbart påtatt beskjedenhet, som hører med gamle damer også på disse kanter, men det meste er utvilsomt uttrykk for ekte overraskelse og glede.

YRKESØSTER

Tilfeldighetene fører oss til babusjkaen i Ulitsa Mira, Fredsgata. Småtingene vi ga denne gamle enka, er egentlig beregnet på en museumskollega Tvangsberg har i den vesle byen nær grensa til Estland. Hun er bortreist. Derfor havner vi hos naboen.

– Vi gir tingene til henne. Her klarer vi ikke å finne noen som trenger dem bedre enn hun gjør, sier Tvangsberg.

«MÅ HA BILDE»

Jeg MÅ ha et bilde av den gamle dama i den flotte kjøkkenhagen hennes. Også det synes stort for henne, og hun oler seg fælt: Hun er da så gammelt og stygg at det ikke er noe å ta bilde av. En klem og noen beroligende ord fra Tvangsberg får henne likevel til å stille opp.

Det blir en rørende avskjed. Takksigelsene følger oss ut av porten. Dette har vært som en drøm for henne. Trulig aner hun lite om hvilken verdifull og anskueliggjørende opplevelse dette har vært for oss to nordmenn.

FATTIG LANDSBYGD

Petseri er et senter for et

stykke fattig, russisk landbygd, og avstanden til skrivebordene i Kreml er uendelig mye lengre enn de 600 kilometrene i luftlinje. Folk i denne utkanten av Russland har ytterst lite gods og gull, og var det ikke for de små private jordlappene, ville sulten for lengst ha toget inn her.

TIGGER FOR FØDA

Utenfor det praktfulle og navngjetne klosteret i byen tigger noen gamle kvinner turistene for småslanter. De fleste andre er (ennå) for stolte til det, men det kan røyne på for svært mange innen de frie markedskreftene ifølge president Boris Jeltsin skal lede dem inn i det forglettede paradiset.

BILLIG PÅ NORSK

Sett med norske øyne er alt i Petseri vanvittig billig. Sjøl guiden vår fra Latvia, Inga, synes prisene er utrolig lave. For eksempel kostet en rikelig og god lunsj på den eneste restauranten i byen 160 rubler (åtte kroner) for seks personer.

Vareutvalget i butikkene er dessuten overraskende godt. En forretning bød for eksempel på telefonapparater (1 400 rubler), barnevogner (332 rubler) og skibindinger (9,75 rubler).

BRUS OG UR

En kiosk solgte leppestift (25-61 rubler), batteridrevne armbåndsur (250 rubler), tyskprodusert Fanta på boks (50 rubler) og russisk tappet Cola på flaske (18 rubler).

Det var for øvrig forholdsvis rikelig med matvarer i butikkene, og sjøl luksusvarer som brus og øl var å få kjøpt der. På torget ble det solgt egg og andre landbruksprodukter.

PRISER I GALOPP

Både prisene og vareutvalget hjelper de fleste i Petseri lite. In-

gen, sjøl ikke myndighetene vet hvor fort og mye prisene stiger, men alle føler på kroppen at det skjer i galopp. Lønningene og enda mer pensjonene øker mye saktere og mindre. Resultatet er at de som fra før hadde dårlig råd, blir fattige, og de fattige lutfattige.

40 KRONER I PENSJON

Det finnes lite statistikk over inntekter i Russland. En Moskvalærer jeg tilfeldigvis traff i Riga, og som viste seg å være godt orientert om mye, opplyste at pensjonen i mai var på 800-900 rubler (40-45 kroner) i måneden, og at lønna for en industriarbeider var om lag 2 000 rubler. Sjøl tjente hun som ansatt ved en privatskole 3 000. Yrkesbrødene- og søstrene i offentlige, videregående skoler måtte nøye seg med 1 200.

SKIFTET EIER

Petseri, eller Petsjora som byen heter på russisk, har vekselvis tilhørt Estland og Russland. De to landa forhandler om den felles grensa, og ifølge forlydener kan byen igjen bli estisk.

For bare inntil få år siden var grensa på dette stedet hermetisk lukket for folk flest, og Petseri forbudt område for utlendinger fra vest.

Nå er det strengest på estisk side. Der står soldater med skarpladde våpen. Så sent som 22. mai skjøt de mot ei kolonne russiske lastebiler, som forlot kontrollposten før den var ferdig sjekket.

ØDE GRENSE

Vegen fra Estland til Petseri går gjennom en stor skog, og den er nær grensa så dårlig og øde at var det ikke for de væpnede soldatene, kunne grensestasjonene her ha blitt forvesket med bomsteder i en norsk allmenning.

MINNERIK: Et par såper og noen andre småting gjorde denne dagen minnerik for denne babusjkaen i den russiske byen Petseri. Per Martin Twengsberg fra Hamar måtte overtale henne til å ta imot tingene.

FOTO: ROLF BERNTSEN

STEINHARDT: President Jeltsins beske medisin for sjuke Moder Russland har skapt steinharte tider for pensjonistene. Bildet er fra torget i Petseri.

FOTO: ROLF BERNTSEN

Vil bygge Estland og tjene penger

SATSER FRISKT: Unge Aare Vabamägi og tre kamerater har satset friskt og har kjøpt det ubrukte verkstedanlegget i bakgrunnen. Arne Jensen (til venstre) og Albert Jacobsen ga han råd og vink om hvordan han bør gå fram.

FOTO: ROLF BERNTSEN

HALJALA: Ingeniør Aare Vabamägi vil bli sjølsten-dig næringsdrivende. Han er en av mange unge estere som satser friskt for å bygge opp det frigjorte fedrelandet sitt, og samtidig tjene godt. Han og tre venner har lånt penger og kjøpt et større verkstedanlegg. Nå søker de utenlandske partnere.

HA: ROLF BERNTSEN

Sett med norske øyne er de fire karene kanskje både blåøyde og dumdristige, men Estland er ikke Norge. Dette baltiske landet mangler omtrent alt, og et hvert initiativ for å bote på det, blir hilst velkommen. Dessuten kan det som var umulig i går, gjerne være fullt mulig i morgen.

Slik er det i et land som så sent som for fire-fem år siden bare de færreste trudde skulle være fritt nå.

UBRUKT ANLEGG

Aare og de tre kameratene hans kjøpte midt i mai den fire år gamle næringsbygningen med 3 600 kvadratmeter golflate og to haller på i alt 1 000 kvadratmeter med skalltak. Tomta er på 10-12 mål. Et jordbrukskollektiv reiste anlegget i 1988 for å benytte det til et verksted for landbruksmaskiner, men det ble aldri tatt i bruk.

TRENGER KAPITAL

Amet AS heter selskapet til Aare og de tre kameratene hans. De trenger risikovillig kapital, og gjerne fra Norge. Investorer er hjertelig velkommen til å kjøpe inntil 49 prosent av aksjene.

– Vi har ingen ferdige planer for hva vi kan bruke bygningen til, men den egner seg både til verksted, lager, kontorer og lettere industri. Dessuten kan vi skaffe arbeidskraft, opplyser Aare til Hamar Arbeiderblad.

Anlegget ligger midt i et frodig jordbruksdistrikt nord for Tallinn. Mangelen på maskiner til både jordbruket og andre næringer er skrikende. Behovet for reparasjoner og vedlikehold er like stort.

NORSKE EKSPERTER

Albert Jacobsen fra Hamar, med mange år bak seg i Distriktenes utbyggingsfond, deltok på studieturen Europavegelsen hadde til Baltikum, og han så også anlegget til Aare. Han sier det er vanskelig å bedømme mulighetene for anlegget, men at det i alle fall ligger gunstig til både i forhold til det estiske

markedet og med hensyn til eksport.

Bygningsingeniør Arne Jensen fikk studere både tegninger av det og sjølve anlegget. Han fastslår at arbeidet med det er profesjonelt utført, og at kvaliteten er bra etter estisk standard.

UKJENTE BEGREPER

Aare prater ivrig med de to nordmennene. Han er åpen for råd og vink, men har visse vansker med å forstå meningen med alt.

– Jeg har da ikke gjort noe ulovlig, svarer han, når Jacobsen ber han kontakte en advokat for å sikre seg mot å bli lurt av smarte forretningsfolk. Forretningsadvokat er nemlig et høyst uvanlig fenomen på disse kanter.

Inntil i fjor hadde Estland heller ikke forsikringselskaper, og private kunne dermed ikke forsikre bedriften sin. Fortsatt finnes det ingen lover for aksjeselskaper.

MANGE HINDRE

Aare og andre estiske bedriftsgrunnleggere må forsure mange og store hindre. Ikke bare må de gå inn i helt ukjente roller. De må også kjempe imot vansker som mangel på kapital, kunnskaper og energi, et elendig telefonnett og et minst like dårlig jernbanelnett. På toppen av det hele er den nasjonale økonomien katastrofal dårlig.

Vegene i Estland er forbausende bra, og dessuten er trafikken på dem behagelig liten.

FIKK IKKE BENSIN

Verre er tilgangen på drivstoff. En dag HA var i Tallinn, fikk verken privatbiler eller statlige drosjer bensin, men også da kunne denne ettertraktede vare kjøpes på det svarte markedet. Det skjedde til en pris langt over den ordinære på 25 rubler (1,25 kroner) literen.

– Et av det største problemene våre er at vi ikke vet hva vi mangler i morgen, bemerket guiden vår, Merike Piiskop.